

ACEMHÖYÜK'TEN ESKİ ASUR DÖNEMİ'NE AİT İKİ ÇİVİ YAZILI BELGE*

REMZİ KUZUOĞLU**

Aksaray'ın yaklaşık 18 km. kuzeybatısında Yeşilova Kasabası sınırları içinde yer alan Acemhöyük, Anadolu'nun en önemli arkeolojik merkezlerinden biridir.² Çivi yazılı metinlerde kayıtlı *Buruşhattum* veya *Ulama* şehirleri³ ile bir tutulan Acemhöyük'ün, M.Ö. 3. Binden itibaren iskân edildiği, M.Ö. 2. Binin ilk çeyreğine tekâbül eden Asur Ticaret Kolonileri Devri'nde ise Anadolu'nun önemli siyasi ve ticari merkezlerinden biri olduğu bilinmektedir.⁴ Öte yandan, bu kadim yerleşim yerinin en parlak döneminin, *Kaneş kârumu*'nun II. yapı katının bir kısmı ile çağdaş olan ve büyük bir yangınla sona erdiği düşünülen, III. yapı katı olduğu kabul edilmektedir.⁵

Acemhöyük'te gerçekleştirilen arkeolojik çalışmalar Eski Anadolu tarihine ışık tutan pek çok arkeolojik eserin gün yüzüne çıkarılmasına imkân vermiştir. Özellikle; Sarıkaya Sarayı, Hatipler Sarayı ve Hizmet Binası olarak adlandırılan yapı ile bu anıtsal binaların içlerinde ele geçen çivi yazılı belgeler, fildişi ve lapis lazuli kakmalı altın aplikler, obsidyen ve dağ kristalinden yapılmış vazolar, madeni silahlar, bakır külçeler ve fildişi eşyalar Acemhöyük'ü özel kılan başlıca buluntular olarak ön plana çıkmaktadırlar.

* Bu mühim eserler üzerinde çalışmama izin veren ve her türlü desteği esirgemeyen kıymetli hocam Prof. Dr. Aliye Öztan'a şükranlarımı sunarım. Ayrıca, benimle kıymetli fikirlerini paylaşan Prof. Dr. Sebahattin Bayram'a, Aksaray Müzesi'nde uygun çalışma ortamı sağlayan ve özveriyle yardımcı olan Arkeolog Fariz Demir ile tablet ve etiketin kopyalarını yapan meslektaşım Dr. Tsuyoshi Sugiyama'ya teşekkür ederim. Bu çalışmanın İngilizcesi *Bulleten Dergisi*, Cilt: LXXX, Sayı: 289'da yayımlanmıştır.

** Doç. Dr., Aksaray Üniversitesi, Sabire Yazıcı Fen Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Aksaray/TÜRKİYE, kuzuoglu@hotmail.com

¹ 1962'de Prof. Dr. Nimet Özgüç'le başlayan ilk kazı çalışmaları, günümüzde Prof. Dr. Aliye Öztan tarafından yürütülmektedir.

² Khaled Nashef, *Répertoire Géographique des Textes Cunéiformes IV, Die Orts- und Gewässernamen der altassyrischen Zeit*, Wiesbaden 1991, s. 29-31, 127-128; Gojko Bajramovic, *A Historical Geography of Anatolia in the Old Assyrian Colony Period*, Copenhagen 2011, s. 331-338, 357-378; Nimet Özgüç, *Acemhöyük-Buruşhaddum I, Silindir Mühürler ve Mühür Baskılı Bullalar*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2015, s. 2.

³ Aliye Öztan, "Acemhöyük'den Assur Ticaret Kolonileri Çağı'na Ait İki Ender Buluntu", *Belkis Dinçol ve Ali Dinçol'e Armağan VITA Festschrift in Honor of Belkis Dinçol and Ali Dinçol*, Eds. M. Alparslan, M. Doğan-Alparslan, H. Peker (2007), s. 609.

⁴ Nimet Özgüç, "Acemhöyük Kazıları", *Anadolu X*, Ankara (1968), s. 8.

Resim 1: Acemhöyük hava fotoğrafı (Özgüç 2015, 201)

Şüphesiz Acemhöyük buluntuları arasındaki en önemli eser grubu, üzerinde kitabeli mühür baskıları bulunan bullalar ve çivi yazılı etiketlerdir.⁶ Büyük bir kısmı Sarıkaya Sarayı'nın 6 no.lu deposunda (Res. 2) sistemli biçimde depolanmış halde ele geçen⁷ bu eserler içinde Acemhöyük'e ait ilk yazılı belge, üçgen biçimli bir *bull*'adır. RA/45 plankarede yer alan odanın köşesinde ortaya çıkarılan *bull*'anın üst kenarında, mühür sahibi *Aššur-bēl-lamassī*'nin isminin kayıtlı olduğu Eski Asurca bir kitabe bulunmaktadır.⁸ Bu isim Kültepe metinlerinde nâdir geçen şahıs adlarından biri olup ödemelerle ilgili tutulan bir notta (BIN 6, 184: 17), yerli ve Asurlu şahıs isimlerinin kaydedildiği isim listesinde (Kt. 73/k 14: 2) ve bir mektupta (Kt k/k 20a:1) karşımıza çıkmaktadır.

Resim 2: Sarıkaya Sarayı'nın 5 ve 6 numaralı odaları (Özgüç 2015, 214)

⁶ Ayşe Karaduman, "Acemhöyük Sarıkaya Sarayı'nda Bulunmuş Olan Etiketlerden Bir Grup", *Muhibbe Darga Armağanı* (2008), s. 283-290.

⁷ Özgüç, *Acemhöyük-Buruşhaddum*, s. 16.

⁸ Özgüç, "Acemhöyük Kazıları", s. 10-11; Özgüç, *Acemhöyük-Buruşhaddum*, s. 100.

Acemhöyük'te ortaya çıkarılan tarihi kayıtlar içinde Sarıkaya Sarayı'nda bulunan Asur kralı I. *Şamşi-Adad* ve memuru *Liter-Şarrussu*, Asur Şehir Meclisi, Mari kralı *Yah-dun-Lim*'in kızı *Nagihanum?* ve Kargamış kralı *Aplahanda*'ya ait mühür baskılı bullalar⁹ farklı bir öneme sahiptir. Bu eserlerin yanında, Eski Asur ve Eski Suriye üslubundaki diğer mühür baskıları ile etiketler Acemhöyük'ün; Asur Ticaret Kolonileri Çağı'nda, özellikle de Kültepe Ib tabakası ile çağdaş (M.Ö. ±1835-1719) olduğu dönemde, Kuzey Mezopotamya ve Suriye ile olan ticarî, siyasî ve diplomatik ilişkilerini göz önüne sermekte¹⁰, ayrıca Eski Anadolu tarihi açısından önemini de pekiştirmektedir.

Etiket (Ac.12.52.)

2012 ve 2013 yıllarında gerçekleştirilen kazı çalışmaları Acemhöyük çivi yazılı kayıt arşivine Eski Asurca yazılmış iki belge daha kazandırmıştır. Bu kil belgelerden ilki 2012 yılında ele geçen bir etiket, diğeri ise 2013'te bulunan ve Acemhöyük'ten uzun zamandır beklenen bir tablettir.

Acemhöyük'te Sarıkaya ve Hatipler Sarayı'ndan sonraki en önemli mimari yapı, 1994 yılı jeofizik ölçümlerinde tespit edilen ve 1996 yılında yapılan kazılarda ortaya çıkarılan anıtsal bir binadır. Resmi işlerde kullanılan Sarıkaya Sarayı ile depo özelliğine sahip Hatipler Sarayı arasında açığa çıkarılan bu yapının, III. kat kenti ile eş zamanlı olarak yanmış olduğu ve aynı felakete maruz kalan saraylarla birlikte terk edildiği belirtilmektedir.¹¹ Özellikleri itibariyle "Hizmet Binası" olarak kabul edilen¹² bu yapıda, 2012 kazı sezonunda gerçekleştirilen çalışmalar neticesinde, Acemhöyük'te bulunan çivi yazılı belgelere bir yenisi daha eklenmiştir. Aynı zamanda bu mühim buluntu Hizmet Binası'nda ele geçen ilk yazılı belge olma özelliğine de sahiptir.¹³

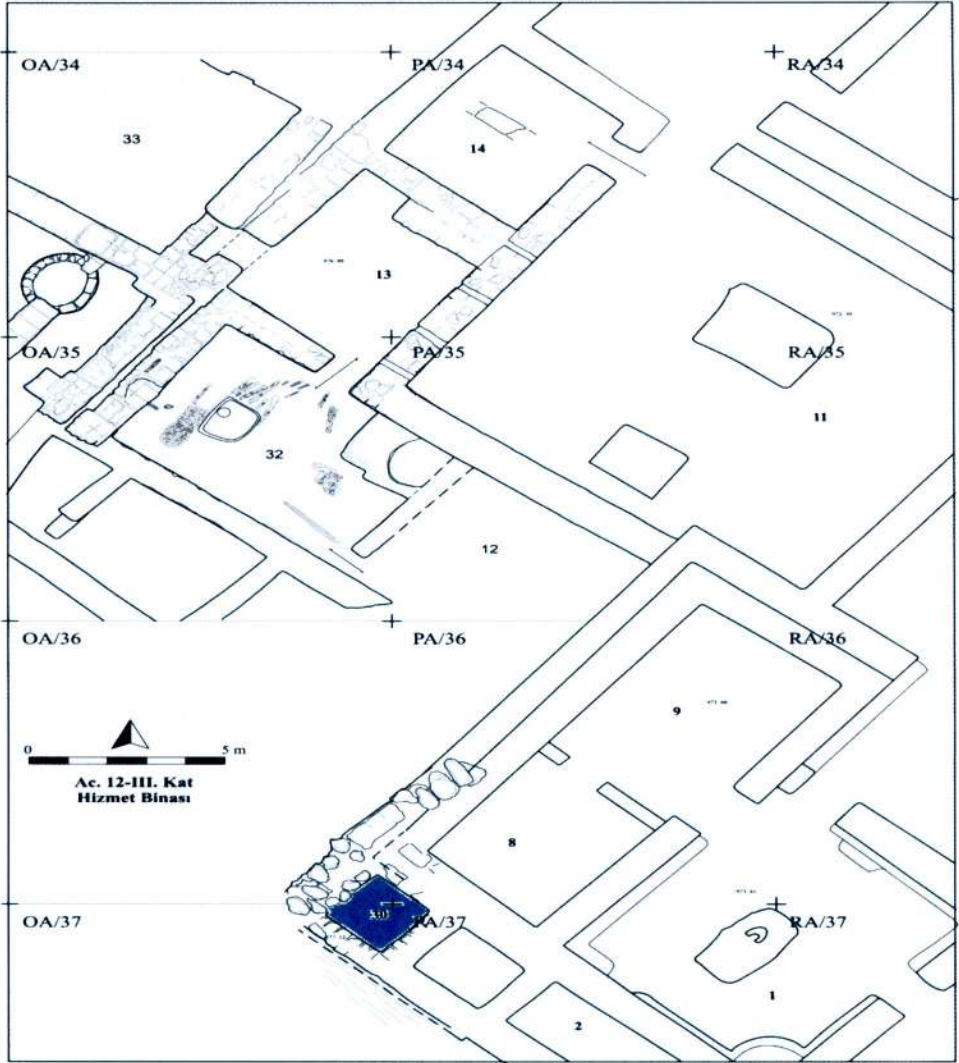
⁹ Nimet Özgüç, "Acemhöyük Saraylarında Bulunmuş Olan Mühür Baskıları", *Belleten* C. XLI, Sa. 162 (1977), s. 360 vd; Önhan Tunca, "Des Inscriptions de Sceaux-Cylindres Diverses Provenant D'Acemhöyük", *Aspects of Art And Iconography: Anatolia And Its Neighbors, Nimet Özgüç'e Armağan* (1993), s. 629-633). Nimet Özgüç- Önhan Tunca, *Kültepe-Kaniş, Mühürlü ve Yazılı Kil Bullalar*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2001, s. 2; Özgüç, *Acemhöyük-Buruşhaddum*, s. 37 vd.

¹⁰ Klaas R.Veenhof, "On the Identification and Implications of Some Bullae From Acemhöyük and Kültepe", *Aspects of Art And Iconography: Anatolia And Its Neighbors, Nimet Özgüç'e Armağan* (1993), s. 645 vd.; Klaas R.Veenhof, *Mesopotamia*, s. 167; Özgüç, *Acemhöyük-Buruşhaddum*, s. 37 vd.

¹¹ Öztan, "Acemhöyük'den", s. 609-621.

¹² Öztan, *a.g.e.*, s. 611.

¹³ Bu binada daha önceki yıllarda yapılan çalışmalarda ortaya çıkarılan bullalar üzerinde yazı yoktur. Öztan, "2001 Yılı", s. 43.

Plan 1: Hizmet Binası

OA/37 plankarede açığa çıkarılan ve etiket¹⁴ olarak adlandırılan bu eser 3 x 1.8 x 1.1 cm. ebatlarında olup üçgen muska biçiminde, ip delikli, gri renkte ve pişmiş topraktır. Ön yüzünde üç satırlık Eski Asurca bir kitabe yer almaktadır. Son satırın devamı olan *-na* ve *-âš* işaretlerinin bu satıra sığmaması sebebiyle arka yüze yazıldığı görülmektedir. Etiket üzerinde herhangi bir mühür baskısı mevcut değildir.

¹⁴ Etiket, iple bağlandıkları paketlerin içindeki malın miktarı, cinsi, kalitesi ve alıcısına dair bilgiler içeren kilden topaktır. Karaduman, "Acmhöyük Sarıkaya", s. 283.

Ac.12.52.

Ö.y. *hi-id-ri*

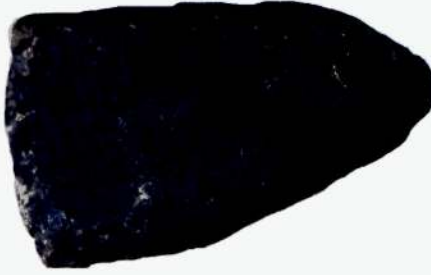
ša a-lim^{hi}

ša Ar-ba-a-/na-áš

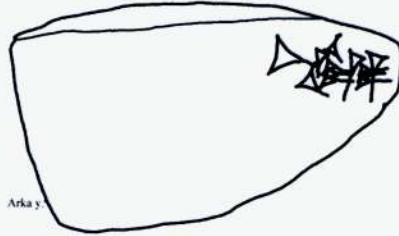
Tercüme: *Arbanaš'a ait şehrin hidru'ları.*

Res. 3-4: Ac.12.52 Ön yüz

Res 5: Ac.12.52 Arka yüz

Kopya 1-2: Ac.12.52

Açıklamalar:

St. 1: *hid(a)ru*: Eski Asurca metinlerde ilk defa tesadüf ettiğimiz bu kelime ile ilgili net bir yorum yapmak zordur. D. J. Wiseman tarafından 1953'te yayınlanan ve M.Ö. 18. yüzyıl'a tarihlendirilen bir Alalah metninde (Al. T. 359:1-2) "68 SÍG *hi-da-ru a-na* [*Na*]-*di-na*" ifadesi içinde geçen kelimeye "kaliteli yün" manası verilmektedir.¹⁵ CAD H 182b'de yün için kullanılan yerel bir kelime olabileceği belirtilmekte ve şüpheli olarak, "yünün bir kalitesi" denmektedir. CDA 115'de ise Ugarit, Hurri ve Alalah metinlerine göre kelimenin yünle ilgili olduğu ifade edilmektedir.

D. J. Wiseman, metnin kopyasını da verdiği başka bir çalışmasında kelimeyi yine *hi-da-ru* olarak kaydetmektedir.¹⁶ J. Oliva bu okuyuşu kabul etmekte¹⁷, ancak Al. T. 359:1-2'de de kayıtlı *Nadina* şahıs adının Al. T. 360:1'de "dokumacı" nitelemesiyle geçmesinden dolayı¹⁸, Wiseman'ın SÍG olarak okuduğu işaretin aslında UDU olduğunu, metnin kopyasını da vererek belirtmektedir. J. Oliva, bu durumda *hidaru*'nun Akadca ile bağlantısının daha kolay yapılabileceğini ve *hadiru*¹⁹ ile irtibatlandırılabilceğine vurgu yaparak, kelimenin "hayvanların yaşı ile ilgili" olabileceğini öne sürmektedir.²⁰

J. Oliva'nın da belirttiği gibi Al. T. 359: 2'de kayıtlı *Nadina* şahıs adı Al. T. 360: 1'de "dokumacı" nitelemesiyle geçmektedir. Bununla birlikte, hem Al. T. 359 hem de Al. T. 360'da kayıtlı şahıs adı sadece *Nadina* değildir. *Taki-Istar* ve *Ušše* de metinde adları zikredilen diğer şahıslardır. Öte yandan, bu kişilerin Al. T. 360'da UDU ile değil SÍG (yün) ile irtibatlı olarak kaydedildikleri ve dokumacı *Nadina*'ya ait toplam 260 (talent?) yünü *Taki-Istar* ve *Ušše*'nin *İlu-nabi*'ye teslim ettikleri bilgisi mevcuttur.²¹ Öyle görünüyor ki her iki tablette de bahsi geçen şahıslar aynı kişiler olmalıdır ve muhtemelen benzer bir konu ile alakalı olarak bu metinlerde kaydedilmektedirler. Netice itibarıyla, J. Oliva'ya göre Al. T. 359'da UDU (koyun) ile irtibatlı olan şahısların, Al. T. 360'da SÍG (yün) ile ilgili olarak kaydedilmeleri bize göre tuhaf görünmektedir. Tüm bunların yanında J. Oliva'nın düzeltmesini yaptığı Al. T. 359:1'deki UDU işaretinin kopyası da ayrıca şüphelidir. (Bkz. Kopya. 3-4)

¹⁵ Donald J. Wiseman, *The Alalakh Tablets, The British Institute of Archaeology at Ankara*, London 1953, s. 99.

¹⁶ Wiseman, "Supplementary Copies", s. 27.

¹⁷ Juan Oliva, "New Collations and Remarks on Alalakh VII Tablets", *Journal of Near Eastern Studies*, Vol. 64 (2005), s. No. 1, 19.

¹⁸ Bu şahıs adı Al.T. 359: 1-2'de ¹ 68 SÍG *hi-da-ru* ² *a-na* [*Na*]-*di-na*, Al.T. 360: 1'de ise ¹ 80 SÍG *ša Na-di-na* UŞ.BAR olarak geçmektedir.

¹⁹ CAD H 28b'de bu kelime için "pen for small cattle" anlamı verilmekte, kuzu ve oğlak gibi hayvanların yaşını ifade ettiği de belirtilmektedir.

²⁰ Oliva, *a.g.e.*, s. 19.

²¹ Wiseman, *The Alalakh Tablets*, s. 99.

Kopya 3: Al. T. 359, D.C. Wiseman tarafından yapılan kopya (1954)

Kopya 4: Al. T. 359, J. Oliva tarafından yapılan kopya (2005)

Akadca bazı kelimelerin *-a-* ile veya olmaksızın farklı telaffuzlara sahip oldukları ifade edilmekte; *šikrum-šikarum*, *aklum-akalum* ve *himum-himatum/himatum* gibi yazılışlar da bu duruma örnek gösterilmektedir.²² Buna göre biz *hidru* ile *hidaru*'yu ilişkilendirerek, metnimizde kayıtlı *hidru* ile Alalah metninde kayıtlı *hidaru*'nun bu ses değişikliklerine yeni bir örnek (*hidru/hidaru*) teşkil ettiği kanaatindeyiz.

Hid(a)ru ile ilgi bir diğer problem, bu nesnenin nereden geldiği veya nerede üretildiği hususudur. Metinde *hid(a)ru*'ların "şehir ait" (*h. ša alim^{ki}*) oldukları bilgisi mevcuttur. Biz biliyoruz ki Eski Asurca metinlerde çoğunlukla *alum* "şehir" kelimesi ile Asur şehri kastedilmektedir. Bununla birlikte, *alum*'un Anadolu şehirleri için de kullanıldığı bilinmektedir. Ancak, bu kelime bir Anadolu şehrini niteleyecekse; *alum Kaneš*, *alum Šalatuwar*²³, *alum Uša*, *alum Armamana*, *alum Habušna* ve *alum Harsamna*²⁴ örneklerinde olduğu gibi şehir adından hemen önce yazılmaktadır. Buna istinaden *hid(a)ru*'nun hem bir Alalah metninde geçmesi hem de Acemhöyük'ün Kuzey Mezopotamya ile olan iktisadi ilişkileri göz önüne alındığında metnimizdeki *Alim^{ki}* ifadesi ile Asur şehrinin kastedildiği öncelikli olarak düşünülmelidir.

Kelimenin manası ise tartışmaya açıktır. J. Oliva'nın SÍG yerine UDU okunabileceği teklifi de yukarıda belirttiğimiz sebeplerden dolayı şüphelidir. Ancak, hem Acemhöyük'te ele geçen etiketlerin tekstil ile ilgili olması²⁵ hem de kelimenin Alalah metninde yün ile irtibatlı kaydedilmesi *hid(a)ru*'nun yünden bir çeşit özel dokuma ürünü olabileceğine işaret etmektedir.²⁶

²² Ömer Kahya, "Kültepe Metinlerinde Geçen *himum* Kelimesinin Anlamı Üzerine", *Archivum Anatolicum* 9/1 (2014), s. 64.

²³ Nashef, *a.g.e.*, s. 12, 45, 130; Cahit Günbattu, "Kültepe'de Bulunmuş İki Anlaşma Metni", *Belleten* LXIX, Sayı. 256, T.T.K.Y. (2005), s. 2-3.

²⁴ Kemal Balkan, "Review article of ICK 2", *OLZ* 60 (1965), s. 7; Günbattu, *The letter sent*, s. 88-90.

²⁵ Karaduman, "Acemhöyük Sarıkaya", s. 28-290.

²⁶ Eski Asur Dönemi'nde tekstil ve tekstil ticareti için bkz. Cecile Michel-K.R. Veenhof, "The Tex-

St. 3: *Arbanaš*: Eski Asurca metinlerde ilk defa karşılaştığımız şahıs adlarından biridir. İsmi sonunda çoğunlukla yerli şahıs adlarında görülen *-áš* hecesinin bulunması *Arawaş*, *Karunuwaš*, *Šalkuataš* ve *Tudhiliaš* örneklerinde olduğu gibi²⁷ *Arbanaš*'ın da Anadolu'lu bir şahıs olduğunu ortaya koymaktadır. Ayrıca, etiketin Hizmet Binası olarak adlandırılan yapıda ele geçmiş olması, bu şahsın burada görevli yerel bir memur olabileceğini düşündürmektedir.

Tablet (Ac.13.32)

Hiç şüphesiz Acemhöyük'teki en önemli mimari yapı anıtsal Sarıkaya Sarayı'dır. Höyüğün güney-doğusunda yer alan ve M.Ö. 2. Binin başlarından M.Ö. 17. yüzyılın ortalarına kadar kullanılan²⁸ saray, iki katlı olup zengin buluntulara sahip zemin katının 50 odası kazılar neticesinde açığa çıkarılmıştır.²⁹ Eski Anadolu saray mimarisinin en güzel örneklerinden biri olan bu yapının güneyinde 2013 yılında gerçekleştirilen kazılarda, Acemhöyük'teki ilk tablet ele geçmiştir. Söz konusu tabletin Asur ve Kuzey Suriye saraylarına ait kralî ve idarî mühür baskılarının da³⁰ ortaya çıkarıldığı bu binada ele geçmesi, belgeyi daha da önemli kılmaktadır.

VA/51 plankarede ortaya çıkarılan bu tablet 2.2 x 2.8 x 1 cm. ebatlarında olup devetüyü hamurlu ve iyi pişmiş kildendir. Yatay dikdörtgen biçimli eser üzerinde Eski Asurca yazılmış 10 satır bulunmaktadır. Tabletın ön ve arka yüzünde kırıklar olmasına rağmen, bazı işaretler tamamlanabilmektedir. Tablette, aralarında bir kralın da bulunduğu bazı şahısların ayakkabı ve ayakkabıya ait bazı parçaları kaç kez aldıklarının kaydı mevcut olup tarihlendirme yapmamıza yardım edecek herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Ancak, belgenin ele geçtiği Sarıkaya Sarayı'nın dolgusuna ait malzemenin Carbon-14 sonuçları, tabletin Eski Asur Dönemi'nin geç evresine, ± M.Ö. 1710-1700'lere ait olabileceğine işaret etmektedir.³¹

tiles Traded by the Assyrians in Anatolia (19th-18th centuries BC)", *Textile Terminologies In The Ancient Near East and Mediterranean From The Third To The First Millennia BC* (2010), s. 210 vd.

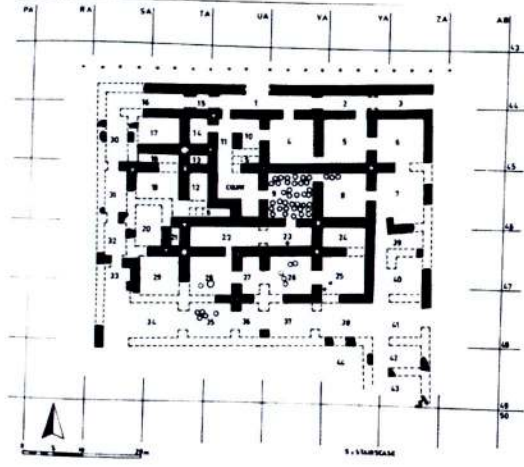
²⁷ Kt 88/k 713a-b, Veysel Donbaz, "Some Remarkable Contracts of 1-B Period Kültepe Tablets II", *Aspects of Art And Iconography: Anatolia And Its Neighbors, Nimet Özgüç'e Armağan* (1993), s. 145-146.

²⁸ Özgüç, *Acemhöyük-Buruşhaddum*, s. 16.

²⁹ Yapıda Roma-Helenistik yapılaşmalar, kaçak kazılar ve erozyonun sebep olduğu büyük bir tahribat mevcuttur. Bkz. Özgüç, *a.g.e.*, s. 5.

³⁰ Asur kralı I. Şamşi-Adad, Mari kralı Yahdun-Lim'in kızı Nagihanum? ve Kargamış kralı Aplahanda ve diğer mühür baskıları için bkz. Özgüç, "Acemhöyük Saraylarında", s. 360 vd; Tunca, "Des Inscriptions", s. 629-633; Nimet Özgüç-Ö. Tunca, *Kültepe-Kaniš*, s. 2; Özgüç, *a.g.e.*, s. 37-173.

³¹ Bu bilgiyi paylaşan Prof. Dr. Aliye Öztan'a teşekkür ederim.

Plan 2: Sarıkaya Sarayı (Özgüç 2015, 199)

Ac.13.32.

Ö.y. *a-na šé-[ni²]*

^mŠa-hi-[x]

DUMU *Na-d[i-x²]*

ru-ba-u[m]

k. 5. *^mÚ-ki-ša*

A.y. *a-na ar-bi₄-š[u¹]*

ša-hi-ra-[an/tim¹]

A-sí-nu-[um]

k. *a-na e-[x]*

10. *il₅-qé-ú*

Tercüme: ¹⁻⁵ Ayakkabıları *Nad[i...]*'nin oğlu *Šahi[...]* (ve) kral *Ukiša*, ⁶⁻⁷ dört çift *šahiratum*'u (ise) ⁸⁻¹⁰ *Asīnu[m]* e[...] için aldılar.

Resim 6: Ac.13.32. Ön yüz

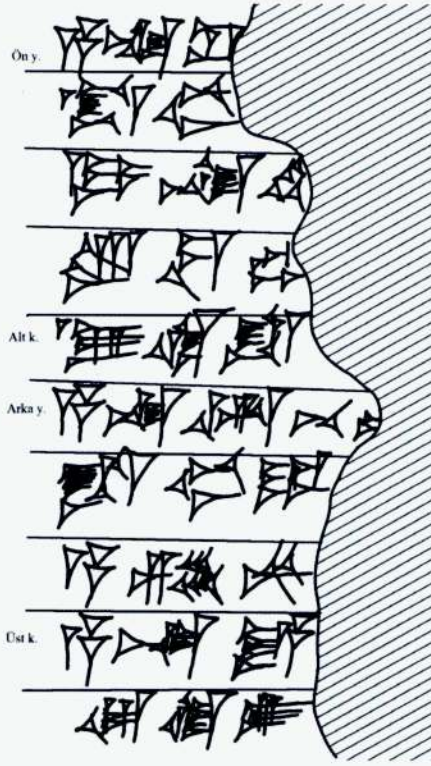
Resim 7: Ac.1

Resim 8: Ac.13.32. Arka yüz

Resim 9: Ac.13.32. Üst kenar

Kopya 5: Ac. 13.52.

Açıklamalar:

St. 1: *šenu*. Kırık kısım metnin 7. satırında geçen *šahiru* kelimesinin Eski Asurca metinlerde *šenu* ile birlikte geçişleri (CAD Š/I 97) dikkate alınarak tamamlanmış ve kelime “*çarık, ayakkabı*” olduğu kabul edilen *šenu* ile irtibatlandırılmıştır (CAD Š/II 290, 1.a). Bunun yanında, 6. satırdaki *ana arbīšu* (dört kez/çift) yazılışına istinaden ifadenin *ana šī-[ni-šu]* (iki kez/çift) olabileceği de düşünülebilir. Fakat tabletin ebatları göz önüne alındığında kırık kısma ne [*šu*]’nun ne de herhangi bir başka işaretin sığması mümkün görünmektedir. Bununla birlikte, *šenu* Eski Asurca metinlerde genellikle *šé-né-en* veya *šī-ni-in* olarak yazılsa da bu dönem belgelerinde benzer geçişlerini tespit edemediğimiz, ancak diğer dönem metinlerinde³² mevcut olan *ana šé-[ni]’* yazılışının bu kelimenin çoğul formu olduğu kanaatindeyiz.

St. 2-3: *Šahī[...]* DUMU *Nad[i...]*. Kırıklar sebebiyle şahıs adları tam olarak okunamamaktadır. Ayrıca, Eski Asurca veya diğer dönem çivi yazılı belgelerde benzer bir patronomik isim tespit edilememiştir. Öte yandan, kırık kısmın *ša-hi-[ra-an/tim]* şeklinde tamamlanabileceği düşünülebilir. Ancak, hem satırın başlangıcında şahıs adlarının önünde dikey işaretinin bulunması hem de satırın sonunda *-ra* ve *-an/tim* işaretlerinin sığacağı kadar yer olmaması ifadeyi *ša-hi-[ra-an/tim]* okumaya engeldir.

³² CAD Š/II 290, 2’ ve 292, d).

St. 4-5: *rubā'um Ukiša*. Acemhöyük'te ele geçen çivi yazılı kayıtlar içinde *rubā'um "kral"* kelimesi daha önce *Abu-šalim*'in oğlu *Aššur-emūqi*'ye ait bir *bulla*'da görülmekte ve üzerinde "*Kral [...]a, kölen Aššur-emūqi'nin mührü*" ifadesi bulunmaktadır.³³ Bu satırlar, *Aššur-emūqi*'nin Acemhöyük Sarayı ile iyi ilişkiler içinde olduğu ve ilgili kısmın kırık olması sebebiyle ismi tespit edilemeyen Acemhöyük kralına, kendi mührünü taşıyan bir paket gönderdiğini ortaya koymaktadır. Paketi gönderen *Aššur-emūqi* adı Kültepe'de ele geçen Kt 87/k 257 no.lu bir borç mukavelesinde, etikette olduğu gibi, *Abu-šalim*'in oğlu olarak kaydedilmekte olup belgedeki tarihlleme ± M.Ö. 1876'yı göstermektedir.³⁴

Ukiša şahıs adı Eski Asur veya diğer dönem çivi yazılı metinlerinde geçmemektedir. Tablette şahıs adını niteleyen "*kral*" kelimesi nominatif halde yazılmıştır. Benzer bir ifadeye C. Günbatti tarafından yayınlanan ve Asur kralı I. *Šamši-Adad*'ın ölüm haberini veren tarihi bir mektupta tesadüf etmekteyiz.³⁵ Kt. 01/k 217 no.lu bu mühim metinde: *ru-ba-um* ^dUTU-*ši*-^dIM "*kral Šamši-Adad*" yazılışı kayıtlıdır.

Ayrıca, 4. satırın sonuna [*ša*] ekleyerek *ru-ba-u[m ša]* *Ú-ki-ša* "*Ukiša kralı*" veya 5. satırın sonunu [*(i)-um*] aidiyet ekini ekleyerek *ru-ba-u[m]* *Ú-ki-ša-[(i)-um]* "*Ukişalı kral*" olarak ifadeyi tamamlayabilir ve *Ukiša*'yı bir yer adı olarak da değerlendirebiliriz. Ancak, tabletin ilgili satırlarında eksik işaretleri yazacak kadar alanın mevcut olmaması bu ihtimalleri ortadan kaldırmaktadır.

St. 6: *ana arbīšu*, CAD E 255'te "*dört kere*" manası verilerek *erbēšu* kelimesi ile irtibatlandırılan bu kelime *leqû* fiili ile ilk defa bu metinde kaydedilmektedir.

St. 7: *šahirātum*, *šahiru* kelimesinin çoğul halidir. KT VI-a, 388'de "*ayakkabı*", CAD Š/I 97'de ise "*ayakkabının bir parçası veya bir kısmı*" manaları verilen bu kelime, Eski Asurca metinlerde sıklıkla "*çarık, ayakkabı*" olarak bilinen *šenu* kelimesi ile geçmektedir (CAD Š/II 290, 1.a).

St. 8: *Asīnu[m]* şahıs adına ait son hece kırıktır. Ancak, Eski Asurca metinlerde kayıtlı *Asīnum* şahıs adının *A-si-nim* fonetik yazılışını (ICK 3, 21a:1; 21b: 9') dikkate aldığımızda, kırık olan işaret *-um* hecesi ile tamamlanabilir.³⁶

Sonuç olarak; 2013 yılı kazıları neticesinde Eski Asurca tablet ele geçen arkeolojik merkezlere bir yenisi daha eklenmiş; Kültepe, Boğazköy, Alişar, Kaman-Kalehöyük ve Kayalıpınar'dan sonra Acemhöyük de Anadolu'daki bu merkezler arasındaki yerini almıştır. Eski Asurca metinlerde ilk defa tespit edilen özel isimlere sahip olmaları sebebiyle de dikkat çekici olan etiket ve tablet üzerinde tarihlendirme yapmamıza imkân verecek açık ifadeler bulunmamaktadır. Ancak, hem bu belgeler üzerindeki

³³ Özgüç, *Acemhöyük-Buruşhaddum*, s. 74.

³⁴ *limum Šilūlu* (REL, 94).

³⁵ Günbatti, *The letter sent*, s. 88.

³⁶ Bu isim, Mari metinlerinde geçen (ARM VII.190.16) ve Akadca bir şahıs adı olabileceği belirtilen *A-zi-nu-ú* ile de karşılaştırılabilir H. B. Huffmon, *Amorite Personal Names in the Mari Texts*, (1965), s. 109, n. 62.

yazının karakteri hem de Kültepe Ib tabakası ile çağdaş olan Sarıkaya Sarayı'nın dolgusunda ve Hizmet Binası'nda ortaya çıkarılmış olmaları, bu kayıtların Eski Asur'un geç evresine ait olduklarını ortaya koymaktadır. Bununla birlikte, tabletin de ele geçtiği Sarıkaya Sarayı'nın dolgusuna ait malzemenin Carbon-14 sonuçları \pm M.Ö. 1710-1700'leri göstermektedir ki bu tarihler de bize Eski Asur Devri'nin sonlarını işaret etmektedir.

Etiket yerli bir şahsa ait olup muhtemelen Asur'dan gönderilen *hid(a)ru* isimli bir eşyadan bahsetmektedir. Tablet ise aralarında *Ukiša* isminde bir kralın da bulunduğu bazı şahısların aldıkları eşyaların kaydı ile ilgili bilgi vermektedir. Tablet hem Mezopotamya ve Kuzey Suriye menşeli kralî ve idarî mühür baskılarının ortaya çıkarıldığı Sarıkaya Sarayı'nın enkazında ele geçmesi hem de bir kraldan bahsetmesi, isimleri kayıtlı bu şahısların önemli kişiler olabileceğine işaret etmektedir. Bununla birlikte bu iki belge; Acemhöyük'ün Anadolu ile Kuzey Mezopotamya arasındaki ekonomik münasebetlerin azaldığı Eski Asur Devri'nin son dönemlerinde³⁷ Anadolu'nun belli başlı şehirlerinden biri olarak önemini koruduğunu ve bu kadim yerleşim yerinin Eski Anadolu tarihi açısından ne kadar mühim bir arkeolojik merkez olduğunu bir kez daha göz önüne sermektedir.

³⁷ Günbattu, "Kültepe'de Bulunmuş", s. 778.

KAYNAKLAR

Bajramovic, Gojko, *A Historical Geography of Anatolia in the Old Assyrian Colony Period*, Copenhagen 2011.

Balkan, Kemal, "Review article of ICK 2", *OLZ* 60 (1965), s. 146-162.

CT : Cuneiform Texts from Babylonian Tablets in the British Museum.

Donba, Veysel, "Some Remarkable Contracts of 1-B Period Kültepe Tablets II", *Aspects of Art And Iconography: Anatolia And Its Neighbors, Nimet Özgüç'e Armağan* (1993), s. 131-154.

Gelb, I. J., *Computer-Aided Analysis of Amorite*, The Oriental Institute of the University of Chicago 1980.

Günbattı, Cahit, "Kültepe'de Bulunmuş İki Anlaşma Metni", *Belleten* LXIX, Sayı. 256, T.T.K.Y. (2005), s. 759-784.

———, *The letter sent to Hurmeli King of Harsamna and the Kings of Kaniş*, TTKY V/3, Ankara 2014.

Huffmon, H. B., *Amorite Personal Names in the Mari Texts*, 1965.

Kahya, Ömer, "Kültepe Metinlerinde Geçen *himtum* Kelimesinin Anlamı Üzerine", *Archivum Anatolicum* 9/1 (2014), s. 57-72.

Karaduman, Ayşe, "Acemhöyük Sarıkaya Sarayı'nda Bulunmuş Olan Etiketlerden Bir Grup", *Muhibbe Darga Armağanı* (2008), s. 283-290.

KT V: Veenhof Klaas R., *Kültepe Tabletleri*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2010.

KT VI-a: Larsen, M. T., *Kültepe Tabletleri*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2010.

Larsen, Mogens T., *The Old Assyrian City-State and Its Colonies*, Copenhagen 1976.

Michel, Cecile-Veenhof, Klaas R., "The Textiles Traded by the Assyrians in Anatolia (19th-18th centuries BC)", *Textile Terminologies In The Ancient Near East and Mediterranean From The Third To The First Millennia BC* (2010), s. 210-271.

Nashef, Khaled, *Répertoire Géographique des Textes Cunéiformes IV, Die Orts- und Gewässernamen der altassyrischen Zeit*, Wiesbaden 1991.

Oliva, Juan., "New Collations and Remarks on Alalakh VII Tablets", *Journal of Near Eastern Studies*, Vol. 64 (2005), s. 1-22.

Özgüç, Nimet, "Acemhöyük Kazıları", *Anadolu X*, Ankara (1968), s. 1-28.

———, "Acemhöyük Saraylarında Bulunmuş Olan Mühür Baskıları", *Belleten* C. XLI, Sa. 162 (1977), s. 357-381.

———, *Acemhöyük-Buruşhaddum I, Silindir Mühürler ve Mühür Baskılı Bullalar*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2015.

Özgüç, Nimet - Tunca Ö., *Kültepe-Kaniş, Mühürlü ve Yazılı Kil Bullalar*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2001.

Öztan, Aliye, "2001 Yılı Acemhöyük Kazıları", *24. Kazı Sonuçları Toplantısı*, 1. Cilt (2003), s. 39-48.

———, "Acemhöyük'den Assur Ticaret Kolonileri Çağı'na Ait İki Ender Buluntu", *Belkis Dinçol ve Ali Dinçol'e Armağan VITA Festschrift in Honor of Belkis Dinçol and Ali Dinçol*, Eds. M. Alparslan, M. Doğan-Alparslan, H. Peker (2007), s. 609-621.

Schorr, M., *Urkunden des Altbabylonischen Zivil- und Prozessrechts*, Leipzig 1913.

Tunca, Önhan, "Des Inscriptions de Sceaux-Cylindres Diverses Provenant D'Acemhöyük", *Aspects of Art And Iconography: Anatolia And Its Neighbors, Nimet Özgüç'e Armağan* (1993), s. 629-633.

Veenhof Klaas R., "On the Identification and Implications of Some Bullae From Acemhöyük and Kültepe", *Aspects of Art And Iconography: Anatolia And Its Neighbors, Nimet Özgüç'e Armağan* (1993), s. 645-657.

Veenhof Klaas R., *Mesopotamia. The Old Assyrian Period*, *Orbis Biblicus et Orientalis* 160/5, Freiburg-Göttingen 2008.

Wiseman Donald J., *The Alalakh Tablets, The British Institute of Archaeology at Ankara*, London 1953.

Wiseman D. J., "Supplementary Copies Of Alalakh Tablets", *Journal of Cuneiform Studies*, Vol. 8, No. 1 (1954), s. 1-30.

